16. 8. 2018

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K moderačnímu právu soudu

Dle ustanovení § 150 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“) nemusí soud výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat, jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele[1]. Tento institut je v praxi příležitostně využíván, ne vždy však soudy postupují zcela v souladu s ustálenou soudní praxí a zásadami občanského soudního řízení.

K sepsání tohoto článku nás inspiroval případ z praxe, se kterým jsme se setkali, a to úplná moderace nákladů řízení opřená o důvod postavení neúspěšného účastníka jakožto studenta, doplněná argumentem soudu, že „zvítězivší účastník nikterak majetkově nepřiznání nákladů řízení nepocítí“.

V první řadě obecně k moderačnímu právu soudu. Jedná se o výjimečný institut, který by se dle našeho názoru (a stejně tak i judikatury[2]) měl vykládat spíše restriktivně, neboť se jedná o institut nekorespondující se zásadou úspěchu účastníka ve věci dle § 142 OSŘ. Soudy jsou tak před aplikací tohoto ustanovení povinny vyvinout dostatečnou míru úsilí pro zjištění, zdali je spravedlivé účastníku, který měl úspěch ve věci, náhradu nákladů řízení výjimečně zcela či z části odepřít, a zdali je naopak spravedlivé účastníku, který úspěch ve věci neměl, náhradu nákladů neuložit[3]. Soud má zkoumat dle ustálené judikatury[4] poměry majetkové, sociální, osobní, ale i další skutečnosti (lze uvést např. zdravotní stav účastníků řízení), a to jak na straně neúspěšného, tak i úspěšného účastníka řízení. Z těchto všech zjištěných skutečností pak má učinit relevantní závěr o moderaci nákladů řízení. Nemalou roli zde hraje i samotné chování stran před zahájením řízení, ale i chování v průběhu sporu – tedy jaký nesou obě strany podíl na zahájení řízení. Soud naopak moderaci nemůže opřít o důvody, které vyvstaly na straně soudu. Městský soud v Praze v tomto ohledu apeluje na vyloučení nezdravého paternalismu státu[5], když stát by neměl držet ochrannou ruku nad nezodpovědnými dlužníky. S tímto názorem Městského soudu v Praze se autoři tohoto článku plně ztotožňují, neboť je plně v souladu s uznávanou zásadou *vigilantibus iura scripta sunt*.

Soud musí posuzovat výše uvedené skutečnosti důkladně a komplexně, aby mohl opravdu spravedlivě využít moderace nákladů řízení. Za podstatné pak považujeme umožnit účastníkům řízení se k případné moderaci vyjádřit[6], což v praxi bohužel také nebývá naplněno. Tímto postupem dle našeho názoru dochází k porušení práva na spravedlivý proces.

Po zhodnocení všech výše uvedených skutečností by měl nejprve soud zvážit alternativní možnosti pro uložení nákladové povinnosti před samotným použitím moderačního práva. Těmito alternativami může být rozložení nákladové povinnosti do splátek, případně stanovení delší lhůty k plnění[7]. Pokud se i tyto alternativy budou jevit jako značně nespravedlivé vůči neúspěšnému účastníkovi, pak má soud možnost zvážit avizovanou moderaci nákladové povinnosti, a to buď částečně (dle určitého podílu), anebo zcela – rozsah musí soud zvolit dle všech zjištěných skutečností, aby byla zachována spravedlnost vůči oběma stranám sporu.

Pokud bychom měli zjištěné aplikovat na náš modelový případ se studentem, máme za to, že pouhé posouzení poměrů sociálních – status studenta – je naprosto nedostatečné pro následné využití moderačního práva soudu. A to ani když je doplněno argumentem, že úspěšnou stranu sporu nenavýšení svého majetku o náklady řízení nijak nezasáhne. Je třeba důkladně zkoumat majetkové poměry konkrétní osoby (např. ze statusu studenta nelze vyvozovat závěry co do jeho majetkových poměrů, neboť může být již výdělečně činný, dědicem apod.). Soud tak nemůže rezignovat na zjišťování dalších skutečností, když má v úmyslu rozhodnout v rozporu se zásadou úspěchu účastníka ve věci, a jeho rozhodnutí o moderaci nákladů řízení musí být blíže a především přesvědčivě zdůvodněno.

Závěrem tedy uvádíme, že soudy mají před užitím institutu moderace nákladové povinnosti povinnost posuzovat všechny rozhodné skutečnosti, co do osobních, majetkových a dalších poměrů všech účastníků. Účastníky by měl soud nejprve upozornit (s ohledem na zásadu předvídatelnosti), že by mohla přicházet v úvahu tato moderace a dát jim možnost se vyjádřit k tvrzením a důkazům, z nichž má vyplývat moderace nákladů řízení.

Mgr. Milan Jelínek,
advokátní koncipient

JUDr. Lenka Příkazská,
advokátka

HSP & Partners advokátní kancelář v.o.s.

Vodičkova 710/31
110 00 Praha 1

Tel.: +420 734 363 336
e-mail: ak@akhsp.cz

---

[1] § 150 OSŘ
[2] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 704/2016
[3] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 22 Cdo 3081/2014
[4] Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 2016, sp. zn. 29 Cdo 704/2016; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2001, sp. zn. 28 Cdo 1805/2001; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2001, sp. zn. 28 Cdo 2124/2001
[5] Srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17. 6. 2014, sp. zn. 93 Co 324/2014
[6] Např. z nálezu sp. zn. II ÚS 828/06 vyplývá, že součástí práva na spravedlivý proces je: *„vytvoření prostoru pro to, aby účastník řízení mohl účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat. Tento požadavek (vyplývající v obecné rovině z práva na fair proces) je třeba uplatnit též při rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení, které je integrální součástí soudního řízení jako celku. Jinak řečeno, z práva na spravedlivý proces vyplývá povinnost soudu vytvořit pro účastníky řízení procesní prostor k tomu, aby se vyjádřili i k eventuálnímu uplatnění moderačního práva podle § 150 o. s. ř., pokud obecný soud takový postup případně zvažuje, a vznášeli případná tvrzení či důkazní návrhy, které by mohly aplikaci tohoto ustanovení ovlivnit. Tato povinnost je naléhavější v rámci odvolacího řízení, kdy po přijetí rozhodnutí již účastník řízení nemá procesní nástroj, jak své námitky uplatnit, na rozdíl od rozhodnutí nalézacího soudu, kdy lze námitky vznést alespoň ex post v odvolání. Takový postup odvolacího soudu vede k situaci, kdy je účastník řízení nucen vznášet takové námitky vlastně poprvé až v řízení před Ústavním soudem, které je však ze své povahy zaměřeno na posuzování jiných*

skutečností, než jsou okolnosti umožňující aplikaci § 150 o. s. ř., a z jiných hledisek, než jsou hlediska jednoduchého práva.“
[7] SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta. Občanský soudní řád. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 625. 978-80-7400-673-9.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Lze sjednat kupní smlouvu s „utajenou“ kupní cenou?
- Novela stavebního zákona: přehled změn a dopadů do praxe po dokončení legislativního procesu
- Energetická náročnost budovy jako cenotvorný faktor
- Přechodná ustanovení novely stavebního zákona – co s vydaným závazným stanoviskem a JES?
- Koncentrace řízení v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu
- Aktuální závěry ÚS a ESLP k právům biologického otce (První část – judikatura Ústavního soudu ČR)
- Podílové spoluvlastnictví manželů po rozsudku SDEU ve věci C-300/25 Duftošek
- Předkupní právo jako možná past
- Sleva z kupní ceny vadné nemovitosti podle aktuální judikatury Nejvyššího soudu
- Povinnosti transparentnosti podle AI Actu
- Když rodič nepředá dítě - náhradní péče a úhrada nákladů podle novely rodinného práva